

MREŽA NARODNIH KNJIŽNICA OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE STANJE I PERSPEKTIVE

SAŽETAK

U radu se govori o mreži narodnih knjižnica nekadašnje Zajednice općina Osijek koja je obuhvaćala 14 slavonsko-baranjskih općina, o sadašnjem stanju mreže prema novom teritorijalnom ustroju županija i o prijedlozima kako ustrojiti mrežu narodnih knjižnica u Osječko-baranjskoj županiji.

Budući da je stupio na snagu novi Zakon o knjižnicama koji propisuje obvezu osnivanja narodnih knjižnica u svim jedinicama lokalne samouprave i uprave (općine i gradovi), potrebno je u skladu s njim, a poštujući Standarde i mogućnosti gradova i općina pojedinih županija, iznaći najbolje rješenje: kako da knjižnične usluge budu dostupne svim stanovnicima Osječko-baranjske županije.

UVOD

Ako je istina da čovjek uči dok je živ i ako i drugi, a ne samo knjižnični djelatnici, shvate i podrže tvrdnju i istinu da narodna knjižnica osigurava osnovne uvjete za učenje kroz cijeli život, onda se moraju osigurati uvjeti da se u svim jedinicama lokalne uprave i samouprave osnuju narodne knjižnice.

Interes svake zajednice nedvojbeno treba biti zadovoljavanje potreba svih stanovnika za knjigom i čitanjem, osiguravanje pristupa različitim izvorima znanja i obavijesti, i jednakost svakog pojedinca da bude pod jednakim uvjetima informiran o svim zbivanjima u svojoj zajednici, bitnim za njegov život i rad u njoj.

Budući da su se poslije Domovinskog rata u Hrvatskoj desile brojne promjene (teritorijalne, gospodarske, sociološke, tehnološke i sl.) svjesni smo da će i knjižničarstvo doživjeti brojne promjene. Formiranje mreže narodnih knjižnica u svakoj županiji ovisit će prvenstveno o društveno-gospodarskoj i knjižničnoj razvijenosti svake pojedine sredine.

Dugo očekivani Zakon o knjižnicama i postojeći Standardi za narodne knjižnice trebali bi matičnim službama Hrvatske pomoći u stvaranju mreže narodnih knjižnica koja bi svojom kvalitetom i funkcionalnošću zadovoljavala potrebe svake županije kao i države u cjelini.

NEKADAŠNJE STANJE MREŽE NARODNIH KNJIŽNICA NA PODRUČJU ZAJEDNICE OPĆINA OSIJEK

U sklopu nekadašnje Zajednice općina Osijek nalazilo se 14 slavonsko-baranjskih općina koje su zauzimale površinu od 11.090 km² na kojoj je živjelo 867.646 stanovnika stoje činilo 18,9 % stanovništva Republike Hrvatske.

Knjižničnu mrežu narodnog karaktera činilo je 18 narodnih knjižnica od kojih je 14 imalo status središnjih općinskih narodnih knjižnica, 8 status općinskih matičnih knjižnica, 4 su djelovale kao samostalne radne organizacije, a 14 su bile u sastavu narodnih sveučilišta, centara za kulturu i sl.

U sastavu narodnih knjižnica bilo je 78 ogranaka i 29 stacionara. Dvije općine su imale razvijenu bibliobusnu službu s 85 stajališta.

Knjižnice su raspolagale s ukupnim fondom od 833.038 svezaka knjiga (1,07 knjiga po stanovniku tadašnje Regije), a od ukupnog broja stanovnika knjižničnom djelatnošću bilo je obuhvaćeno samo 6,7 % stanovnika (Standardi = 15 %).

Iz podataka analize stanja i djelovanja narodnih knjižnica tadašnje Regionalne matične službe pri GISKO vidljivo je da su se narodne knjižnice borile s karakterističnim problemima knjižnične djelatnosti: nedostatak stručnih djelatnika, neaktualni fondovi, nedostatak sredstava za kupovinu suvremene informatičke opreme, neriješeni statusni i prostorni problemi i sl.

Gledajući stupanj stručne sredenosti narodnih knjižnica prije Domovinskog rata, uočljivo je da su samo veće knjižnice tadašnje Regije zadovoljavale Standarde, ali ne u potpunosti, dok manje knjižnice nisu mogle zadovoljiti niti minimume postavljenih zahtjeva.

Ovakva ne baš ružičasta slika tadašnjeg stanja knjižnične djelatnosti rezultat je nerazvijenosti pojedinih općina Slavonije i Baranje kao i nedovoljna razvijenost mreže narodnih knjižnica.

SADAŠNJE STANJE MREŽE NARODNIH KNJIŽNICA OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE

Na nedavno održanom Međunarodnom savjetovanju "Narodne knjižnice - izazov promjena" u rujnu ove godine u Lovranu sve županijske matične službe Hrvatske dostavile su podatke za narodne knjižnice svoje županije o: prostoru, knjižničnom osoblju, prinosi knjiga, knjižnom fondu i učlanjenim korisnicima (stanje 31.12.1996.).

Svi ovi stvarni podaci komparirani su sa Standardima za narodne knjižnice RH, a dobiveni rezultati su iskazani tabelama i grafikonima.

Dobiveni rezultati su bili poražavajući za većinu Županija, a među njima se na žalost našla i Osječko-baranjska županija.

Površina Osječko-baranjske županije iznosi 4.152 km², a na njoj živi 367.193 stanovnika što čini 7,71 % stanovništva RH. U sastav ove Županije ulazi ukupno 40 administrativnih jedinica: 7 gradova, 33 općine i 264 naselja.

Sadašnju mrežu narodnih knjižnica čini 9 narodnih knjižnica od kojih se 7 nalazi u gradovima, a 2 u općinama, 4 knjižnice djeluju kao samostalne ustanove, a 5 se nalazi u sastavu gradskih sveučilišta, centara za kulturu i sl. ustanova.

Pod privremenom upravom UNTAES-a nalazi se 1 grad (Beli Manastir) i 10 općina, a prema sadašnjim saznanjima čak 31 općina uopće nema knjižnicu. Knjižnica u Belom Manastiru koja je bila matična knjižnica za mađarsku manjinu u RH (a to je u planu i ostati), još uvijek se nalazi u sastavu Sveučilišta, a sudbina njenih ogranaka i stacionara nam za sada nije poznata.

Prilikom nedavnog posjeta knjižnici u Belom Manastiru dobili smo uvid u stanje fonda (koji je očuvan) i djelovanju Knjižnice u 1996. godini.

U tijeku Domovinskog rata ova je Knjižnica registrirana u RH i stavljena u funkciju kao knjižnica u progonstvu čiji djelatnici rade u prostorima GISKO.

Samo županijska matična knjižnica (GISKO) u Osijeku ima 5 ogranaka. Knjižničnom djelatnošću obuhvaćeno je ukupno 245.969 stanovnika, a nije obuhvaćeno čak 121.224 stanovnika.

Knjižnice raspolažu s ukupnim fondom od 443.803 svezaka knjiga što ukupno čini 1,20 knjiga po stanovniku Županije. Za zadovoljavanje republičkih Standarda za narodne knjižnice nedostaje oko 395.000 svezaka knjiga. U narodnim knjižnicama Županije zaposleno je 49 stručnih djelatnika od kojih 35 imaju položen stručni ispit (nedostaje ukupno 25

stručnih djelatnika).

Problemi kao što su: stručno osoblje, nedostatan knjižni fond, prostor, suvremena oprema, broj upisanih korisnika, stručna središnjost knjižnica vidljivi su i danas kao i u nekadašnjoj Regiji.

PERSPEKTIVE KNJIŽNIČNE DJELATNOSTI – STVARANJE SUVREMENE MREŽE NARODNIH KNJIŽNICA OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE

Mrežu narodnih knjižnica Osječko-baranjske županije treba uklopiti u izgradnju cjelokupnog knjižničkog sustava Hrvatske. Budući da prihvaćamo tvrdnju da niti jedna knjižnica nije otok složit ćemo se i s mišljenjem da su knjižnice, uključene u mrežu, spremnije pružiti različite usluge svojim korisnicima (jer su im dostupni resursi drugih knjižnica), od onih knjižnica koje nisu uključene u mrežu.

Prilikom formiranja mreže narodnih knjižnica moramo voditi računa o mogućnostima svake pojedine sredine. Prema dosadašnjim razmišljanjima i saznanjima vidljivo je da bi temeljni kriterij za organizaciju teritorijalne mreže narodnih knjižnica bio **grad** kojemu bi gravitirala okolna naselja.

Na temelju novog Zakona o knjižnicama (NN 105./97.) od 09. listopada 1997. godine; čl. 53. osnivači otvorenih i pučkih učilišta centara za kulturu i drugi koji obavljaju knjižničku djelatnost, dužni su u roku od 2 god. od objave Zakona osnovati samostalne knjižnice.

U Osječko-baranjskoj županiji tada bi se osamostalile narodne knjižnice u Belom Manastiru, Belišću, Čepinu, Donjem Miholjcu i Valpovu. |

Kada bismo poštivali preporuke Standarda o osnivanju knjižnica u administrativnim jedinicama s više od 5.000 stanovnika, tada bismo u našoj Županiji osim postojećih knjižnica trebali imati knjižnice i u općinama: Bilje, i Bizovac, Čeminac, Darda, Erdut (tj. naselje Dalj koje pripada ovoj općini), Ernestinovo, Kneževi Vinogradi, Koška i Semeljci.

Prijedlog Razvojne matične službe bit će prvenstveno izdvojiti narodne knjižnice iz sastava pučkih učilišta i drugih sličnih ustanova i formirati ih kao samostalne knjižnice, a zatim postepeno rješavati pitanje mreže koristeći se nekadašnjim stanjem u Regiji.

Novim teritorijalnim ustrojstvom došlo je do izdvajanja Belog Manastira u grad u kojem će biti središnja gradska knjižnica s matičnom djelatnošću za mađarsku manjinu u Hrvatskoj, a u općinama koje njemu gravitiraju formirat će se prema mogućnosti knjižnična mreža putem nepokretnih jedinica (ogranaka, stacionara, stanica).

Knjižnice u Belišću, Donjem Miholjcu, Čepinu i Valpovu također treba ustrojiti kao samostalne ustanove, a knjižničku mrežu formirati u zavisnosti mogućnosti gradova i općina putem nepokretnih jedinica.

Područje grada Đakova imalo je nekada organiziranu bibliobusnu službu koja je dobro funkcionirala pa smo mišljenja da bi se takav tip mreže ponovno trebao uspostaviti.

Narodna knjižnica u Našicama djeluje kao samostalna ustanova i nedavno je dobila status matičnosti za slovačku manjinu u Hrvatskoj, a knjižničku mrežu ustrojiti će kao i samostalna knjižnica u Đurđenovcu putem ogranaka, stanica i stacionara.

Županijska matična knjižnica u Osijeku (GISKO) ima za sada 5 ogranaka, ali se već duže vrijeme osjeća potreba za otvaranjem još nekoliko ogranaka kako bi knjižničnom djelatnošću bile pokrivene preostale bijele zone u gradu.

Budući da gradu Osijeku gravitira veliki broj naselja s većim brojem stanovništva od 5.000 (Tenja, Višnjevac) i općina koje neće biti u mogućnosti osnovati narodnu knjižnicu, rješenje vidimo u formiranju bibliobusne službe s određenim brojem stajališta kao alternativu izgradnje mreže putem nepokretnih jedinica (stacionara, stanica).

ZAKLJUČAK

Kada bi bili zadovoljeni svi uvjeti iz Standarda za narodne knjižnice i Zakona o knjižnicama imali bismo u našoj Županiji idealno stanje kojem trebamo težiti.

Međutim, stvarno stanje je daleko od idealnog, a zadatak nas knjižničnih djelatnika je da nastojimo čvrstim argumentima i konkretnim prijedlozima o mreži narodnih knjižnica u svojim županijama što prije stvoriti uvjete da knjiga bude dostupna svakom stanovniku.

LITERATURA:

1. Standardi za narodne knjižnice u RH // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 33 (1990.), 210-226
2. Unescov Manifest za narodne knjižnice 1994. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 37(1994.), 251-254
3. Katalenac, D.: Izgradnja bibliotečno-informacijskog sistema i stanje bibliotečne djelatnosti ZO Osijek. Materijali Regionalne matične službe GISKO.
4. Osnovna polazišta i kriteriji za ustroj mreže narodnih knjižnica u Hrvatskoj. Radna skupina za upravljanje u knjižnicama HBD, Zagreb, siječanj 1995.
5. Zakon o knjižnicama. (Narodne novine br. 105 od 9. listopada 1997.)

Silva Pavlinić

Zusammenfassung

NETZ VON VOLKSBIBLIOTHEKEN DER GESPANNSCHAFT OSJECKO-BARANJSKA - STAND UND PERSPEKTIVE

In der Arbeit wird über das Netz von Volksbibliotheken ehemaliger Gemeindegemeinschaft Osijek gesprochen, die 14 Gemeinden aus Slavonien und Baranja umfaßte, über jetzigen Stand des Netzes nach neuer territorialer Ordnung der Gespanschaften und über Vorschläge, wie das Netz von Volksbibliotheken in der Gespanschaft Osječko-baranjska zu ordnen.

Da das neue Gesetz über Bibliotheken in Kraft getreten ist, das die Pflicht der Gründung von Volksbibliotheken in allen Einheiten lokaler Selbstverwaltung und Verwaltung (Gemeinden und Städte) vorschreibt, ist es notwendig, in der Vereinbarung mit diesem Gesetz, und Standarde und Möglichkeiten der Städte und Gemeinden einzelner Gespanschaften befolgend, die beste Lösung herauszufinden: wie werden Bibliotheksdienste allen Bewohnern der Gespanschaft Osječko-baranjska zugänglich gemacht.

Summary

NET OF PUBLIC LIBRARIES IN THE COUNTY OSJECKO-BARANJSKA - STATE UND PERSPECTIVES

The work discusses the net of public libraries of ex Community of communes Osijek which included 14 communes from Slavonija and Baranja as well as the contemporary state of the net according to the new territorial frame of the counties and the propositions about how to establish the net of public libraries in the County Osječko-baranjska.

Since the new Law on Libraries has become effective, which prescribes the obligation of founding public libraries in all units of local selfgovernment and government (communes and cities), it is necessary, in correspondance with the Law, and obeying the Standards and possibilities of cities and communes of single counties, to find the best solution: how to make the library services available to all citizens of the County Osječko-baranjska.